

Igitabo cya Daniyeli — Umubare Mirongo Ine na Kabiri

Imigabane Ihuza

Jeff Pippenger

2024-01-06

Yohana Umubatiza yari umuhanuzi w'ihuriro.

“Umuhanuzi Yohana yari uruhurirane rwahuzaga ibyiciro byombi by'igenamigambi. Nk'uhagarariye Imana, yahagaze agaragaza isano riri hagati y'amategeko n'abahanuzi n'igihe cy'igenamigambi cya Gikristo. Yari umucyo muto, wagombaga gukurikirwa n'umucyo uruta uwo. Ubwenge bwa Yohana bwamurikiwe na Mwuka Wera kugira ngo amurikire ubwoko bwe; ariko nta wundi mucyo wigeze urasira cyangwa uzigera urasa ku muntu wacumuye usobanutse neza nk'uwakomotse ku nyigisho no ku rugero bya Yesu. Kristo n'umurimo We byari byarasobanuwe gusa mu buryo buteruye nk'uko byagereranywaga n'ibitambo by'igicucu. Ndetse na Yohana ubwe ntiyari yarasobanukirwa mu buryo bwuzuye ubuzima bw'iteka, budapfa, bubonerwa mu Mukiza.” *The Desire of Ages*, 220.

Yesu na we yari umuhanuzi w'ihuriro.

“Kristo yayoboye inzira iva mu isi ijya mu ijuru. Ni we ugize ihuriro rihuza ayo mahanga yombi. Azanira umuntu urukundo no kwicisha bugufi by'Imana, kandi akazamura umuntu binyuze mu byo akwiriye kugira ngo ahure n'ubwiyunge bw'Imana. Kristo ni inzira, ukuri, n'ubugingo. Gukomeza gukurikira, intambwe ku yindi, mu mibabaro no buhoro, ugana imbere no hejuru, mu nzira y'ubutungane n'ubwera, ni umurimo ukomeye. Ariko Kristo yatanze ibihagije rwose kugira ngo atange imbaraga nshya n'imbaraga ziva ku Mana kuri buri ntambwe y'iterambere mu buzima bw'Imana. Ubu ni bwo bumenyi n'ubunararibonye amaboko akora mu biro bose bakeneye, kandi bagomba kugira, bitaba ibyo buri muni bazana umugayo ku murimo wa Kristo.” *Testimonies*, volume 3, 193.

Umurimo wa gihanuzi wa Yohana Umubatiza warimo guhuza igihe cy'imiyoborere y'iby'isi n'Ubuturo Bwera bwo mu ijuru. Amagambo ya mbere Yohana yavuze akimara kubona Yesu bwa mbere ni aya:

Bukeye bwaho Yohana abona Yesu aza aho ari, aravuga ati: Dore Umwana w'Intama w'Imana, ukuraho icyaha cy'abari mu isi. Yohana 1:29.

Ariko nubwo Yohana yagombaga kugaragaza ihinduka riva kuri Isirayeli ya kera rijya kuri Isirayeli yo mu mwuka, gusobanukirwa kwe kuri iryo hinduka kwari kugufi.

Kristo yaravuze, ahamya Yohana ati: “Ariko se mwagiye kureba iki? Umuhanuzi? Yee, ndababwira yuko ari we, ndetse ndetse aruta umuhanuzi.” Yohana ntiyari umuhanuzi gusa wo guhanura iby'igihe kizaza, ahubwo yari umwana w'isezerano, yuzujwe Umwuka Wera uhereye akivuka, kandi yari yaratoranyijwe n'Imana ngo asohoze umurimo wihariye

nk'umuvugurura, ategura abantu kwakira Kristo. Umuhanuzi Yohana yari ihuriro rihuza ibihe byombi by'imigenzereze y'Imana.

Idini y'Abayahudi, bitewe no kuva ku Mana kwabo, yari igizwe ahanini n'imihango y'inyuma. Yohana yari umucyo muto, wagombaga gukurikirwa n'Umucyo uruta uwo. Yagombaga kunyeganyeza icyizere cy'abantu mu migenzo yabo, no kubibutsa ibyaha byabo, no kubayobora ku kwihana; kugira ngo babe biteguye guha agaciro umurimo wa Kristo. Imana yahaye Yohana ubutumwa binyuze mu guhumekerwa, imurikira uwo muhanuzi kugira ngo akureho imiziririzo n'umwijima mu mitima y'Abayahudi b'inyangamugayo, byari byarabagwiriyeho uko ibihe byagiye bisimburana bitewe n'inyigisho z'ibinyoma.

“Umwigishwa woroheje kurusha abandi wakurikiye Yesu, wabonye ibitangaza bye, kandi akumva inyigisho ze ziva ku Mana zo kwigisha, ndetse akumva amagambo ahumuriza yasohokaga mu kanwa ke, yari afite amahirwe aruta aya Yohana Umubatiza, kuko yari afite umucyo urushijeho gusobanuka. Nta wundi mucyo wigeze urasira, cyangwa uzigera urasira, ubwenge bw'umuntu w'umunyabyaha, wacumuye kandi waguye, keretse gusa uwatangwaga kandi ugitangwa binyuze muri We ari We mucyo w'isi. Kristo n'umurimo we byari byarasobanuwe gusa mu buryo butajimije binyuze mu bitambo by'igicucu. Ndetse na Yohana ubwe yatekerezaga ko ubwami bwa Kristo bwari kuzaba i Yerusalemu, kandi ko yari gushyiraho ubwami bw'isi, abaturage babwo bakaba abera.” Review and Herald, 8 Mata 1873.

Intumwa Pawulo na we yari umuhanuzi w'ihuriro wagombaga kugaragaza imikoreshereze y'ubuhanuzi y'ihinduka nyakuri riva ku by'ukuri rigana ku by'umwuka. Yari asobanukiwe ko Yerusalemu yo ku mubiri itari ikiri Yerusalemu y'ubuhanuzi, kuko icyo gihe yari yahindukiye ikaba Yerusalemu yo mu ijuru.

Kuko Hagari ni wo musozi Sinayi wo muri Arabiya, kandi ahwanye na Yerusalemu y'iki gihe, kuko iri mu bubata hamwe n'abana bayo. Ariko Yerusalemu yo hejuru irabohotse, kandi ni yo mubyezi wacu twese. Abagalatiya 4:25, 26.

Mu gice cya kabiri cy'igitabo cya 2 Abatesalonike, twagiye dusuzuma, Pawulo yagaragaje ko Roma ya gipagani yo ku mubiri ari yo mbaraga yabujije Roma ya gipapa yo mu bya mwuka kuzamuka ngo yicare ku ntebe y'ubwami kugeza mu mwaka wa 538. Muri icyo gice agaragaza ko “umuntu w'icyaha” wicaye mu rusengero rw'Imana, ari we “mwami” umwe Daniyeli yagaragaje mu gice cya cumi na kimwe, umurongo wa mirongo itatu n'itandatu. Igihamya cy'uko “umwami w'ikasikazi” uvugwa mu mirongo itandatu ya nyuma ya Daniyeli 11 ari ubupapa, cyabaye urufunguzo rwo gushyiraho urwego rw'ukuri rwakoreshejwe na Future for America, biturutse ku kwiyongera kw'ubumenyi mu 1989.

Muri icyo gice nyine, Pawulo yagaragaje ko umurimo wa Roma ya gipagani wo kubuza ubupapa kuzamuka wari gukomeza kugeza igihe Roma ya gipagani izakurwaho; bityo agaragaza ko “igitambo gihoraho” kivugwa mu gitabo cya Daniyeli cyari Roma ya gipagani. Ukwo kuri kwabaye urufunguzo nyakuri rwo gushinga urwego rw'ukuri rwavuyemo ukwiyongera k'ubumenyi mu 1798.

Mu mateka ya William Miller, ubutumwa bwamamajwe igihe impinduka yo kuva mu rugendo rwa Filadelufiya ijya mu rugendo rwa Lawodikiya yagombaga kuba. Mu mateka ya Future for America, impinduka yo kuva mu rugendo rwa Lawodikiya ijya mu rugendo rwa Filadelufiya ubu ni bwo iri kuba.

Ukuri Pawulo yagaragaje mu 2 Abatesalonike, kwerekana ihinduka riva kuri Roma ya gipagani y'ukuri rikajya kuri Roma ya gipapa yo mu buryo bw'umwuka, kwabaye urufatiro rw'inyumvire ya giporofeti ya Miller. Yohana Umubatiza na Pawulo bombi bahagurukijwe kugira ngo basobanure ihinduka riva ku by'ukuri rijya ku by'umwuka. William Miller yagereranywaga na Yohana Umubatiza, kandi mu murimo we byari ngombwa ko amenya isano n'ihinduka hagati ya Roma ya gipagani na Roma ya gipapa, iryo hinduka Yohana yahagurukirijwe kurigaragaza.

Mu gitabo cya Daniyeli harimo ahantu hatanu havuga iby'“igitambo gihoraho,” kandi buri gihe bibanziriza ikimenyetso cy'ububasha bwa papa. Mu rwego rw'ihinduka ry'ubuhanuzi turimo gusuzuma, izo ngingo zose uko ari eshanu zikubiyemo ihinduka riva kuri Roma nyakuri rijya kuri Roma ya mwuka. “Igitambo gihoraho” mu gitabo cya Daniyeli ni ukuri kumwe mu kwagereranyijwe ku bisate bibiri bya Habakuki, bityo rero ni ukuri shingiro kwagombaga kurwanirirwa; ukuri kwari kuzaza gutwikirwa n'imitako n'ibiceri by'ibihimbano kandi by'impimbano. Si impanuka ko buri kuri kwagereranyijwe kuri ayo mbonerahamwe yombi yera gafite ibyemezo bitaziguye kandi bihumetswe mu nyandiko za Ellen White. Kwanga ukuri kwose k'ishingiro (harimo n'“igitambo gihoraho”), ni uguhita icyarimwe wanga ubutware bw'Umwuka w'Ubuhanuzi.

“Hanyuma mbona, ku byerekeye ‘Iby’ Iminsi yose,’ yuko ijambo ‘igitambo’ ryashyizwemo n'ubwenge bw'abantu, kandi ko ritari iryo mu mwandiko; kandi ko Uwituka yahaye igitekerezo gikwiye cyabyo abatanze iryo tangazo ry'isaha y'urubanza. Igihe ubumwe bwari bugihari, mbere ya 1844, hafi ya bese bari bahuje ku gitekerezo gikwiye cy'‘Iby’ Iminsi yose;’ ariko kuva mu 1844, muri urwo rujijo, hafashwe ibindi bitekerezo, maze hakurikiraho umwijima n'urujijo.” Review and Herald, 1 Ugushyamba 1850.

Abo “bamamaje induru y'isaha y'urubanza,” basobanukiwe ko “ibya buri muni” ari ikimenyetso cy'ubupagani, kandi/cyangwa Roma y'abapagani. Uko gusobanukirwa kwabo kwari gukubiyemo n'ukuri kw'uko basobanukiwe ko ijambo “igitambo” ritari iry'aho muri uwo murongo wo muri Daniyeli, aho ryari ryarongewemo n'abahinduzi (kubw'ubwenge bwa kimuntu) ba Bibiliya ya King James. Uko gusobanukirwa kw'abapayoniya kwanabaga gukubiyemo ko “ibya buri muni” buri gihe byagaragazwaga bifitanye isano n'ikimwe mu bimenyetso bibiri by'ububasha bwa gipapa, kandi ko ubupagani (“ibya buri muni”) buri gihe bwabanzirizaga ikimenyetso cya gipapa. Buri gihe byamenyekanishwaga hakurikijwe urukurikirane byinjijemo mu mateka y'ubuhanuzi. Ibitabo bya Daniyeli n'Ibyahishuwe ntibijya na rimwe bitandukira kuri urwo rukurikirane rw'amateka rw'uko ubupagani bubanziriza ubupapa, kandi igihe igitabo cy'Ibyahishuwe kigaragaza ububasha bwa gatatu buteza kurimbuka, ari bwo umuhanuzi w'ibinyoma, urwo rukurikirane buri gihe rurakurikizwa.

Hatari ikomeye yavuka mu kumenya ubuhanuzi bwa Kristo ku by'isenywa rya Yerusalemu buboneka mu Mavanjiri yose usibye iya Yohana, iyo hatabaho inyigisho ya Pawulo ivuga ko ibintu by'ubuhanuzi bifatika byahindukiye iby'umwuka mu gihe cy'umusaraba. Ibimenyetso bibiri by'ubupapa bifitanye isano na "igitambo gihoraho" mu gitabo cya Daniyeli ni ikizira cy'ubutayu n'igicumuro cy'ubutayu. Ibyo bimenyetso byombi bigereranya ikimenyetso cya ya nyamaswa (ikizira) n'ishusho ya ya nyamaswa (igicumuro).

Igicumuro gituma ubupapa bubasha kwica abo bubona ko ari abahakanyi ni ihuriro ry'itorero na leta, kandi iryo torero rikaba ari ryo rigenzura uwo mubano. Bityo rero, Daniyeli agaragaza ihuriro ry'itorero na leta, ari ryo shusho y'inyamaswa y'ubupapa, nk'igicumuro cy'ubutayu. Bibiliya yerekana gusenga ibigirwamana ko ari ikizira, kandi gusenga ibigirwamana kose kuranga ububasha bw'ubupapa kugereranywa n'isabato yacyo y'ikigirwamana, iyo Yohana yita ikimenyetso cy'inyamaswa, na Daniyeli akayita ikizira giteza ubutayu.

Maze muri imwe muri zo haturukamo ihembe rito, rikomeza gukura cyane, ryerekeza mu majyepfo, no mu burasirazuba, no mu gihugu cyiza. Nuko rikura cyane, kugeza no ku ngabo zo mu ijuru; rigusha hasi bamwe bo muri izo ngabo no mu nyenyeri, rirazikandagira. Koko rero, ryishyira hejuru kugeza no ku Mukuru w'ingabo, kandi igitambo cya buri muni kimuvanwaho, ahantu h'aheranda he harasenywa. Kandi ingabo zihawe ryo kurwanya igitambo cya buri muni bitewe no gukiranirwa; maze rijugunya ukuri hasi; rirakora, riragubwa neza. Daniyeli 8:9–12.

Ayo mirongo tuzayisobanura birambuye kurushaho mu yindi nyandiko, ariko ku murongo wa cumi n'umwe, imbaraga yishyize hejuru irwanya Kristo yari Roma ya gipagani, ubwo bageragezaga kumwica akivuka hanyuma amaherezo bakabikora ku musaraba. Uwo murongo uvuga ko "na yo" (Roma ya gipagani), "yakuriyeho ibitambo bya buri muni." Ijambo ry'Igiheburayo ryahinduweho "yakuriyeho" ni "rum," kandi risobanura "kuzamura no gukuza." Roma ya gipagani yazamuraga kandi ikakuza idini rya gipagani, kandi ni koko ibyo ni byo yakoze mu mateka. Ni yo mpamvu yitwa Roma ya gipagani.

Umurongo ukurikiraho ugaragaza ko Roma ya gipapa yahawe "ingabo" (ububasha bwa gisirikare), zari zirwanya, cyangwa zari kuzanesha, "igitambo cya buri muni" (ubupagani). Ibi na byo ni ukuri kwo mu mateka, kuko ububasha bwa gisirikare bwakoreshejwe n'ubupapa (nubwo butigeze bugira ingabo zabwo bwite), kugira ngo buneshye inkomyi yari yashyizwe ku izamuka ryabwo rigana ku butegetsi. Uwo mbaraga yakomokaga kuri Roma ya gipagani. Ububasha bwa gisirikare bwakoresheje bwahawe bwo binyuze mu "gucumura," kuko igicumuro cyabwemereye gutegeka ingabo z'abami babushyize ku ngoma mu mwaka wa 538, cyari igicumuro cyo guhuza itorero na leta. Mbere na mbere, Roma ya gipagani ni yo ivugwa mu murongo wa cumi n'umwe, imenyeshya umwigishwa ko Roma ya gipagani yari kuzahagurukira kurwanya Kristo, kandi ko yari kuzakomeza idini ry'ubupagani.

Umurongo ukurikiyeho usobanura igicumuro cy'ihuriro ry'itorero na leta ryatumye ubupapa bushobora kuneshya no kuvanaho ikibangamira Roma ya gipagani yari yarabukoresheje kuburwanya. Amateka ashyingikira ishyingirwa mu bikorwa ry'iyi mirongo yombi. "Igitambo gihoraho" gishushanya yaba Roma ya gipagani, imbaraga zahagaze zirwanya Kristo, cyangwa

idini ry'ubupagani ryashyizwe hejuru na Roma ya gipagani. Hanyuma ikimenyetso cy'“igitambo gihoraho” kigakurikirwa n'ubupapa, kuko kigaragaza igicumuro cy'ihuriro ry'itorero na leta ari cyo giha ubupapa ingabo zo gukora umurimo wabwo wanduye. Imikoreshereze ya gatatu Danieli akoresha “igitambo gihoraho,” ni ikibazo gitanga igisubizo, kikaba ari cyo nkingi nyamukuru y'Abadiventisiti.

Nuko numva umweranda umwe avugana, maze undi mweranda abaza wa mweranda wavugaga ati: “Iryo yerekwa ryerekeye igitambo gihoraho n'igicumuro gitera kurimbuka, no gutuma ubuturo bweru n'ingabo bihinduka ibyo gukandagirirwa, rizamara igihe kingana iki?” Daniyeli 8:13.

Muri uyu murongo, harabazwa igihe iyerekwa rizamara, bityo hakaba hasabwa igisubizo kigaragaza igihe kirekire rimara, atari ingingo y'igihe runaka. Ikibazo si ku itariki iyerekwa rizasohororwaho, ahubwo ni igihe iyerekwa rimara. Uyu murongo ntubaza uti “Rizaba ryari?”, ahubwo ubaza uti “Rizamara igihe kingana iki?” Iyerekwa ryerekeye ubushobozi busenya bw'ubupagani, bugaragajwe nk'“ibya buri munsu,” ndetse n'ubupapa nk'uko bugaragazwa no kwica amategeko kw'ubupapa kurangira iyo bukoranye ubusambanyi n'abami b'isi. Izo mbaraga zombi zisenya, ni ukuvuga ubupagani bukurikiwe n'ubupapa, zagombaga gukandagira ahera n'ingabo mu gihe cy'“ibihe birindwi.”

Ni iby'ingenzi kumenya ko kuribatira ahera nyakuri, byatangiyeye mu gihe cya Babuloni kandi bikomeza kugeza i Yerusalemu isenywe n'i Roma y'abapagani mu mwaka wa 70 nyuma ya Kristo, byakozwe n'ububasha bw'abapagani kuva mu ntangiriro y'ayo mateka kugeza ku iherezo ryayo. Bityo rero, ni ubupagani nyakuri bwinshi bwakandagiye ahera nyakuri n'ingabo nyakuri (ubwoko bw'Imana). Ariko ni Roma yo mu by'umwuka yakandagiye Yerusalemu yo mu by'umwuka na Isirayeli yo mu by'umwuka.

Ariko urugo rw'inyuma rw'urusengeru urureke, kandi nturupime; kuko rwahawe abanyamahanga, kandi bazasiribanga umurwa wera amezi mirongo ine n'abiri. Kandi nzaha abahamya banjye babiri imbaraga, kandi bazahanura iminsi igihumbi na magana abiri na mirongo itandatu, bambaye ibigunira. Ibyahishuwe 11:2, 3.

Yohana Umubatiza yari umuhanuzi w'ihuza wagaragaje ihinduka ry'ibihe by'imitegekere y'Imana, riva ahera ho ku isi rijya mu h'ijuru, atazi byuzuye ubusendere bw'umurimo we. Pawulo yari umuhanuzi w'ihuza wagaragaje ihinduka ry'ibihe by'imitegekere y'Imana, riva kuri Isirayeli nyakuri (nyir'ingabo) rijya kuri Isirayeli y'umwuka. Yerusalemu yaribatiweho ibirenge amezi mirongo ine n'abiri yari Yerusalemu y'umwuka.

“Ibihe bivuzwe hano—amezi mirongo ine n'abiri,” n'“iminsi igihumbi na magana abiri na mirongo itandatu”—ni bimwe, kandi byose bishushanya igihe itorero rya Kristo ryagombaga kubabarizwamo n'i Roma. Imyaka 1260 y'ubutegetsu bw'ikirenga bwa papa yatangiye mu wa 538 Nyuma ya Kristo, bityo ikaba yari kurangira mu wa 1798. Muri icyo gihe ingabo y'Abafaransa yinjiye i Roma maze ifata papa mpiri, maze apfira mu buhungiro. Nubwo bidatinze haje gutorwa undi papa, ubutegetsu bw'inzege za papa ntibwongeye na rimwe kuva icyo gihe gukoresha ububasha bwari bwariyeze kubaho mbere.” The Great Controversy, 266.

Pawulo yagaragaje ko mu ihinduka ryabaye mu mateka y'umugaraba, Yerusalemu yo mu buryo bw'umwuka "iri hejuru" yabaye umujyi Imana yahisemo gushyiramo izina ryayo, kandi Yerusalemu nyakuri irekera aho kuba Yerusalemu y'ubuhanuzi bwa Bibiliya.

Kuko uyu Agar ni wo musozi Sinayi wo muri Arabiya, kandi ahuye na Yerusalemu y'ubu, kuko ari mu bubata hamwe n'abana bayo. Ariko Yerusalemu yo hejuru irabohotse; ni yo mubyeyi wa twese. Abagalatiya 4:25, 26.

Uku kuri kuri ngombwa cyane ko gusobanukirwa neza, kandi gukoresha Yerusalemu isanzwe mu buryo butari bwo nk'ikimenyetso cy'ubuhanuzi bwa Bibiliya ni kimwe mu bigize ubuyobe bwahimbwe n'Abayezu witi kugira ngo bahungabanye ukuri ko papa w'i Roma ari we antikristo. Iyo nyigisho y'ibinyoma ituma mu Baporotesitanti bayobye havuka imyizerere ibemerera kwerekeza ku ishyamba ry'Abayahudi rya Isirayeli y'iki gihe nk'ikimenyetso cy'ubuhanuzi mu buryo butari bwo. Yerusalemu isanzwe yahagaritse kuba Yerusalemu y'Imana mu gihe cy'umugaraba.

"Umujyi wa Yerusalemu ntukiri ahantu hera. Umuvumo w'Imana uri kuri wo kubera kwanga no kubambwa kwa Kristo. Ikizinga cyijimye cy'umwenda kirawurambitseho, kandi ntuzongera kuba ahantu hera kugeza ubwo uzaba wejeje n'imiriro yo mu ijuru itunganya. Mu gihe isi yavumwe n'icyaha izaba yejeje weho ikizinga cyose cy'icyaha, Kristo azongera ahagarara ku Musozi wa Elayoni. Ibirenge Bye nibirambika kuri wo, uzasaduka mo kabiri, maze ube ikibaya kinini, cyateguriwe umujyi w'Imana." Review and Herald, July 30, 1901.

Ukamaro wo gutandukanya Yerusalemu nyakuri n'iy'umwuka uzasuzumwa uko tuzaba twitegereza ubuhanuzi bwa Kristo bwerekeye imperuka y'isi. Inshuro ya kane Daniyeli agaragaza "igitambo gihoraho," iri mu gice cya cumi na kimwe.

Kandi amaboko azahagarara ku ruhande rwe, kandi azanduza ubuturo bwera bw'imbaraga, kandi azakuraho igitambo gihoraho cya buri muni, kandi bazashyiraho ikizira cy'ubuhenebere. Daniel 11:31.

Uyu murongo uragaragaza umurimo wa Roma y'abapagani mu kwimika ubupapa ku ntebe y'ubutegetsi bw'isi mu mwaka wa 538. "Amaboko" agereranya imbaraga za gisirikare za Roma y'abapagani zashyigikiye ubupapa, guhera kuri Clovis, umwami w'Abafuranki, mu mwaka wa 496. Abami batandukanye bo mu Burayi bakoze umurimo wo kwimika ubupapa bakurikira Clovis, ariko uyu murongo urekana ibintu bine abami b'i Burayi (amaboko) bakoreye ubupapa, bamaze kurenga ku mategeko binjiye mu ihuriro ry'itorero na leta n'indaya y'i Tiro.

Bamaze guhagurukira ubupapa, "bahumanyije" cyangwa barasenyaye umujyi wa Roma, wari ikimenyetso cy'imbaraga za Roma ya gipagani na Roma y'ubupapa byombi. Uku guhumanywa kuvugwa muri uwo murongo kwakozwe incuro nyinshi mu myaka yakurikiyeho, ubwo umujyi wa Roma wagabwagaho ibitero bya gisirikare bidacogora. Abo bami b'i Burayi (izo ntware), na bo kandi "bazakuraho igitambo gihoraho." Ijambo ry'Igiheburayo ryahinduweho "gukuraho" muri uyu murongo si "rum," nk'uko byari bimeze mu gice cya munani. Muri uyu murongo, ijambo ryahinduweho "gukuraho" ni "sur," kandi risobanura kuvanaho. Intwari z'abo bami b'i Burayi zavanyeho ukurwanya kwa gipagani kuzamuka kw'ubupapa mu mwaka wa 508. Hanyuma mu

mwaka wa 538, izo ntwaro zashyize ubupapa ku ntebe y'ubwami bw'isi. Hanyuma mu Nama y'i Orléans, muri uwo mwaka nyirizina, ubupapa bushyiraho itegeko ry'icyumweru.

Kuha ku cyumweru nk'umunsi wo kuramya ni byo Mushiki wa White yita Isabato y'“ikigirwamana,” kandi gusenga ibigirwamana ni byo bisobanuro bya Bibiliya bisobanutse neza rwose by'ijambo “ikizira.” Mu mwaka wa 538, amaboko ya Roma ya gipagani yashyizeho ikizira giteza umusaka.

“Abazashyira hejuru kandi bagasenga Isabato y'igishushanyo, umunsi Imana itahaye umugisha, bafasha Satani n'abamarayika be bakoresheje imbaraga zose z'ubushobozi bahawe n'Imana, ariko bahinduye bakabukoresha nabi. Bahumekewe n'undi mwuka, uhuma ubwenge bwabo bwo gutandukanya ibintu, ntibashobora kubona ko gushyira ku rwego rwo hejuru ku Cyumweru ari gahunda yashyizweho rwose na Kiliziya Gatolika.” Selected Messages, book 3, 423.

Ubuhanuzi n'amateka bishyigikira uko tumaze kugaragaza ko umurongo wa mirongo itatu n'umwe ukoresheha. Iyo tuvuye ko ubuhanuzi bushyigikira ubwo buryo bwo kuwukoresha, tuba dushaka kuvuga ko hari ubundi buhanuzi buvuga kuri ibyo bintu bimwe, tutiriwe tubazanira mu biganiro muri iki gihe. Inshuro ya gatanu kandi ya nyuma Daniyeli akoresha imvugo “ibya buri munsi,” iboneka mu gice cya cumi na kabiri.

Kandi uhereye igihe gitambo gihoraho kizavanwaho, maze hagashyirwaho ikizira giteza umusaka, hazabaho iminsi igihumbi na magana abiri na mirongo cyenda. Hahirwa utegereza, akagera ku minsi igihumbi na magana atatu na mirongo itatu n'itanu. Daniyeli 12:11, 12.

Ubuhanuzi n'amateka bihamya ko mu mwaka wa 508, uguhangana no kuzamuka kw'ubupapa kwarangiye mu by'ukuri, ubwo iya nyuma mu mbogamizi eshatu z'akarere (Abagoti), yacirwagaho nk'uko Daniyeli igice cya karindwi kibigaragaza.

Nitegereje ayo mahembe, maze dore, hagati yayo haza irindi hembe rito; imbere yayo amahembe atatu mu ya mbere yararanduwe. Kandi dore, muri iri hembe harimo amaso asa n'amaso y'umuntu, n'akanwa kavuga ibintu bikomeye. Daniyeli 7:8.

Ahembe eshatu yakuweho yagereranyijwe ku bisate bibiri byera, kandi igihe iya gatatu muri izo nzitizi eshatu z'akarere yirukanwaga mu murwa wa Roma, mu mwaka wa 508, ukurwanya ukuzamuka kw'ububasha bwa papa kwakuweho. Gushyirwaho kuvugwa mu murongo wa cumi n'umwe kugereranya imyaka mirongo itatu iri hagati ya 508 na 538. Kugaragaza imyaka mirongo itatu aho gutegura gushinga umuntu w'icyaha mu rusengeru rw'Imana kwarangiye.

Ijambo ryahinduwe ngo “gukurwaho” ni na “sur,” risobanura gukuraho; kandi mu wa 508, ukurwanya ukuzamuka kw'ubupapa kwarakuwemo (kwakuweho). Uhereye kuri iyo tariki, imyaka igihumbi na magana abiri na mirongo cyenda igugeza kuri 1798, no ku gikomere cyica cy'ubupapa. Iminsi igihumbi na magana atatu na mirongo itatu n'itanu ikugeza ku gucika intege kwa mbere, no ku itangira ry'igihe cyo gutinda ku iherezo nyaryo ry'umwaka wa 1843. Uwo murongo usezeranya umugisha abazagera mu wa 1843. Ijambo “azagera” risobanura gukora ku kintu. Umunsi wa mbere wa 1844 uranga gucika intege kwa mbere, ariko umunsi wa nyuma wa

1843 ukora ku kanya ka mbere ka 1844. Umunsi wa nyuma w’umwaka ukora ku munsi wa mbere w’umwaka ukurikira. Umugisha ujyanye n’iyo tariki ushimangirwa n’amateka n’ubuhanuzi.

Tuzakomeza mu nyandiko itaha gusuzuma ubusobanuro bwa “ibya buri gihe” nk’ukuri shingiro.

“Ubutumwa bwose bwatanzwe kuva mu 1840 kugeza mu 1844 bugomba kongera gutangazwa n’imbaraga ubu, kuko hari abantu benshi bayobye. Ubutumwa bugomba kugera mu matorero yose.

“Kristo yaravuze ati: ‘Hahirwa amaso yanyu, kuko abona; n’amatwi yanyu, kuko yumva. Kuko ni ukuri ndababwira yuko abahanuzi benshi n’abakiranutsi bifuje kubona ibyo mubona, ariko ntibabibona; no kumva ibyo mwumva, ariko ntibabyumva’ [Matayo 13:16, 17]. Hahirwa amaso yabonye ibintu byabonetse mu 1843 no mu 1844.

“Ubutumwa bwaratanzwe. Kandi ntihakagombye kubaho gutinda mu kongera gusubiramo ubwo butumwa, kuko ibimenyetso by’ibihe birimo bisohozwa; umurimo wo kurangiza ugomba gukorwa. Umurimo ukomeye uzakorwa mu gihe gito. Bidatinze ubutumwa buzahabwa nk’uko Imana yabitegetse, kandi buzabyimba bukavamo induru irenga. Hanyuma Daniyeli azahagarara mu mugabane we, kugira ngo atange ubuhamya bwe.” Manuscript Releases, volume 21, 437.